

5. Згідно п. 12 Висновку № 1 (2001) Консультативної ради європейських суддів, судовій владі повинні довіряти не лише сторони окремої судової справи, а й суспільство в цілому. Суддя не просто повинен насправді бути вільним від будь-яких зв'язків, прихильностей, упереженості, він чи вона також повинні вважатися вільними від цього з точки зору розсудливого спостерігача. У протилежному випадку до судової влади може бути підірвано.

Замість висновків. С світлі вимог сьогодення розсудливий спостерігач враховує системні порушення окремими уповноваженими посадовими особами органів Національної поліції поряд, інституційні порушення та використовує їх для захисту прав, свобод і законних інтересів, і людини, і суспільства, і держави (постанова від 28.04.2021 у справі № 947/7608/21).

Ключові слова: рішення, постанова, представник, адвокат, суддя, суд, Верховний Суд, Європейський суд з прав людини, адміністративна справа, судовий процес, правова позиція, стратегія і тактика в судовому процесі, зловживання правами, процесуальна диверсія, Кодекс України про адміністративні правопорушення, Кримінальний кодекс України.

Ключевые слова: решение, постановление, представитель, адвокат, судья, суд, Верховный Суд, Европейский суд по правам человека, административное дело, судебный процесс, правовая позиция, стратегия и тактика в судебном процессе, злоупотребление правами, процессуальная диверсия, Кодекс Украины об административных правонарушениях, Уголовный кодекс Украины.

Key words: decision, ruling, representative, lawyer, judge, court, Supreme Court, European Court of Human Rights, administrative case, trial, legal position, strategy and tactics in the trial, abuse of rights, procedural sabotage, Code of Ukraine on Administrative Offenses, Criminal codex of Ukraine.

БІЛОУС-ОСІНЬ ТЕТЯНА ІГОРІВНА

*Національний університет «Одеська юридична академія»,
доцент кафедри адміністративного і фінансового права,
кандидат юридичних наук*

СТРУКТУРА АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВОГО СТАТУСУ ГРОМАДЯНИНА

Розвиток сучасної моделі адміністративно-правового регулювання в Українській державі характеризується тенденцією до впровадження міжнародних стандартів та оновлених підходів до публічного адміністрування. Безперечно, вказані зміни дозволили переосмислити визначення місця й ролі громадянина України в правовідносинах, що виникають, змінюються та припиняються в сфері публічного адміністрування. Отже, суб'єктом адміністративного права визнається особа, яка має нормативну закріплену можливість брати участь у адміністративних правовідносинах через наділення її визначеними правами

й обов'язками у сфері публічного адміністрування та, яка має здатність їх реалізовувати.

Громадянин України як суб'єкт адміністративного права: 1) є потенційним учасником адміністративних правовідносин; 2) володіє адміністративною правосуб'єктністю; 3) на цього суб'єкта поширюються визначені види адміністративного примусу; 4) реальна участь громадянина України у адміністративних правовідносинах здійснюється на підставі юридичного факту тощо.

Таким чином, адміністративно-правовий статус громадянина України – це встановлене нормами адміністративного права положення громадянина України, що детермінується через можливість брати участь у адміністративних правовідносинах через наділення визначеними правами й обов'язками у сфері публічного адміністрування та здатність їх реалізовувати. Адміністративно-правовий статус громадянина України може бути доповнено спеціальним статусом в межах адміністративного права. Слід зазначити, що відмежування спеціального адміністративно-правового статусу однієї особи від усіх інших осіб лежить у площині спеціальної правосуб'єктності.

Особливості правової природи адміністративно-правового статусу громадянина України відображаються у структурі адміністративно-правового статусу. Звертаючись до здобутків теорії права та теорії адміністративного права, до структури адміністративно-правового статусу громадянина України можна віднести такі елементи: 1) адміністративна правосуб'єктність; 2) права; 3) обов'язки; 4) система гарантій; 5) юридична відповідальність.

Сутність правосуб'єктності полягає у тому, що вона визначає ті юридично значущі характеристики, які перетворюють реальну (персонально індивідуалізовану) особу на носія того чи іншого статусу. Адміністративна правосуб'єктність громадянина України – це визначена здатність особи бути суб'єктом адміністративного права, яку виражено і конкретизовано у адміністративній правоздатності, дієздатності та деліктоздатності.

Адміністративна правоздатність громадянина України виникає з моменту здобуття особою громадянства. Адміністративна правоздатність не може бути обмежена або відчужена, від неї неможливо відмовитися добровільно (оскільки така відмова не має юридичної сили). Особа втрачає адміністративну правоздатність громадянина України з моменту втрати громадянства України (внаслідок виходу з громадянства України; внаслідок втрати громадянства України; за підставами, передбаченими міжнародними договорами України) або зі смертю [1].

Щодо адміністративної дієздатності громадянина України, то це здатність суб'єкта своїми діями реалізовувати надані йому права і виконувати покладені на нього обов'язки у сфері публічного адміністрування. У повному обсязі адміністративна дієздатність настає з досягненням 18-річного віку, а неповна – з 14 років (наприклад, право громадянина на створення молодіжної чи дитячої громадської організації; обов'язок отримання паспорту громадянина України).

В свою чергу, адміністративна деліктоздатність громадянина України означає здатність суб'єкта притерпівати негативних наслідків за порушення адміністративно-правових норм. При цьому, негативні наслідки можуть мати вираз у притягненні громадянина до адміністративної, кримінальної, цивільно-правової, дисциплінарної, матеріальної відповідальності в залежності від виду порушення адміністративно-правової норми.

Таким чином, адміністративна правосуб'єктність фізичної особи опосередковує його участь у адміністративних правовідносинах, дозволяючи, при цьому, реалізовувати відмінні від інших суб'єктів адміністративного права та обов'язки у сфері публічного адміністрування.

Наділення громадянина України якістю суб'єкта адміністративного права є першою і необхідною умовою набуття нею суб'єктивних прав. Суб'єктивне право завжди належить уповноваженій особі, яка має певний інтерес: матеріальний, духовний, політичний, сімейний тощо. Для задоволення цього інтересу особі надаються певні правові можливості. Можлива поведінка щодо реалізації певного інтересу становить зміст суб'єктивного права і заснована на бажанні уповноваженої особи. Межі бажаної поведінки чітко окреслені нормами позитивного права [2, с. 230]. У конкретних адміністративних правовідносинах суб'єктивні права реалізуються через правомочність уповноважених осіб.

Права громадянина України як елемент його адміністративно-правового статусу – це гарантована адміністративно-правовою нормою міра можливої або дозволеної поведінки особи, яка встановлюється для задоволення його інтересів і забезпечується державою. Права громадянина України можливо класифікувати в залежності від наявності у нього спеціального статусу в межах адміністративного права на: загальні права, якими наділено усіх без виключення громадян України (наприклад, право на подання звернення до органів державної виконавчої влади та органів місцевого самоврядування, право на участь в управлінні державними справами, право на доступ до державної служби, право на оскарження рішень, дій та бездіяльності суб'єктів публічної адміністрації до суду) та спеціальні права, якими наділено громадян України, що набули спеціального статусу в межах адміністративного права (наприклад, права державного службовця, права водія транспортного засобу).

Особа, перебуваючи в суспільстві, постійно взаємодіючи з іншими особами, не може не мати обов'язків стосовно держави та суспільства. Тому, обов'язки – настільки ж важливий і необхідний елемент правового статусу, як права і свободи [3, с. 231]. До змісту юридичного обов'язку належать такі елементи: зобов'язання дією (носій юридичного обов'язку повинен діяти певним чином – активна форма дії, або утриматись від певної дії – пасивна форма); зобов'язання виконанням (зобов'язана особа повинна певним чином відреагувати на законні вимоги уповноваженої особи); зобов'язання обмеженням (зобов'язана особа може зазнати незручностей і обмежень у процесі реалізації своєї поведінки з метою виконання обов'язку).

Обов'язки громадянина України як елемент його адміністративно-правового статусу – це встановлена адміністративно-правовою нормою міра належної та необхідної поведінки особи у сфері публічного адміністрування. Класифікувати обов'язки громадянина України в сфері публічного адміністрування можливо залежно від наявності у нього спеціального статусу в межах адміністративного права на: 1) загальні обов'язки громадян України в сфері публічного адміністрування (обов'язок сплачувати податки, обов'язок дотримуватись законів та підзаконних нормативно-правових актів України, обов'язок отримати паспорт) та обов'язки, кореспондовані спеціальним адміністративно-правовим статусом громадянина України (обов'язки державного службовця, обов'язки водія транспортного засобу і т.д.).

Гарантії як елементу адміністративно-правового статусу громадянина України є сукупністю заходів, що забезпечують реалізацію та захист прав, свобод та обов'язків громадян України в сфері публічного адміністрування. До таких заходів доцільно віднести: економічні заходи (наприклад, наявність у державі умов для існування вільної конкуренції, забезпечення належного прожиткового мінімуму), політичні заходи (наприклад, легітимність державної влади, формування стратегічно кращих та ефективніших напрямків політики, дотримання ідеалів соціальної та правової держави), культурні заходи (наприклад, формування стійких культурних архетипів сприйняття публічної влади, єдність української нації, забезпечення використання державної мови під час здійснення публічного адміністрування) та юридичні засоби (наприклад, встановлення можливості для оскарження рішень, дій та бездіяльності суб'єктів публічної адміністрації в адміністративному та судовому порядку, притягнення до юридичної відповідальності осіб, що порушили права громадян України).

Щодо юридичної відповідальності громадянина України як елементу його адміністративно-правового статусу, то це передбачена законом міра його обов'язку зазнавати відповідних негативних наслідків примусового та обмежувального характеру за порушення або неналежне виконання норм адміністративного права, яка накладається визначеними органами чи посадовими особами на підставі та в порядку, встановлених законом.

Виходячи із вищезазначеного, можна констатувати, що адміністративно-правовий статус громадянина України є багаторівневою і складно-елементною категорією, яку складає: галузевий статус у межах адміністративного права (з урахуванням особливостей галузі права, що складається з визначених елементів); спеціальний статус в межах адміністративного права (який аналогічно складається з конкретно визначених елементів), що у своїй сукупності утворюють єдиний та неподільний адміністративно-правовий статус громадянина України.

Список використаної літератури:

1. Про громадянство: Закон України від 18.01.2001 р. № 2235-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2235-14#Text> (дата звернення: 21.10.2020 р.).
2. Скаун О.Ф. Теорія держави і права : підруч. Х.: Консум, 2004. 656 с.
3. Проблемы общей теории права и государства: учеб. для вузов / под общ. ред. акад. РАН, д. ю. н., проф. В. С. Нерсесянца. М.: Норма, 2004. 832 с.

Ключові слова: адміністративно-правовий статус, структура, громадянин, адміністративна правосуб'єктність.

Ключевые слова: административно-правовой статус, структура, гражданин, административная правосубъектность.

Key words: administrative legal status, structure, citizen, administrative legal personality.

БІЛА-ТЮРІНА ЮЛІЯ ЗИНОВІЇВНА

*Національний університет «Одеська юридична академія»,
доцент кафедри міжнародного, конституційного
та адміністративного права
Івано-Франківського юридичного інституту,
кандидат юридичних наук*

ЗВЕРНЕННЯ ГРОМАДЯН ЯК ЗАСІБ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЗАКОННОСТІ У ПУБЛІЧНОМУ АДМІНІСТРУВАННІ

Звернення громадян має подвійну правову природу: з одного боку є інститутом адміністративного права, функціональне призначення якого полягає у створенні адміністративно-правового механізму захисту прав, свобод та законних інтересів громадян та відображення специфіки діяльності суб'єктів публічної адміністрації, а з іншого є формою громадського контролю за діяльністю органів державної влади в цілому, та окремих посадових чи службових осіб зокрема, за допомогою якої відбувається сприяння формуванню правосвідомості громадян, що є запорукою становлення громадянського суспільства.

Статтею 40 Конституції України закріплено право громадян направляти індивідуальні чи колективні письмові звернення або особисто звертатися до органів державної влади, органів місцевого самоврядування та посадових і службових осіб цих органів, що зобов'язані розглянути звернення і дати обґрунтовану відповідь у встановлений законом строк [1]. Питання практичної реалізації громадянами права вносити в органи державної влади, об'єднання громадян відповідно до їх статуту пропозиції про поліпшення їх діяльності, викривати недоліки в роботі, оскаржувати дії посадових осіб державних і муніципальних органів регламентуються Законом України «Про звернення громадян» [2].

Звернення громадян є формою участі населення в державному управлінні та вирішенні державних та громадських справ, яка